

๗๐๖๐๒

ฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น

เทศบาลตำบลนาด่าน อำเภอสุวรรณคูหา
จังหวัดหนองบัวลำภู

ฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น

วัตถุประสงค์

1. เพื่อสืบสานและอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สำคัญ และมีประโยชน์ไม่ให้สูญหายไปจากชุมชน
2. เพื่อให้ผู้จับการถ่ายทอดตระหนักถึงความสำคัญของภูมิปัญญาในท้องถิ่นของตนเอง อันจะนำไปสู่การอนุรักษ์และพัฒนาภูมิปัญญานั้นๆ ต่อไป

ความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นคำที่มีความหมายเช่นเดียวกับคำว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นและภูมิปัญญาไทย เป็นองค์ความรู้ที่มีอยู่ในท้องถิ่นซึ่งได้รับการถ่ายทอดจากผู้รู้หรือผู้มีประสบการณ์ ซึ่งเรียกว่าปราชญ์ชาวบ้านหรือปราชญ์ท้องถิ่น ซึ่งมีผู้ให้คำจำกัดความของภูมิปัญญาท้องถิ่นในลักษณะต่างๆ กันดังนี้

สามารถ จันทร์สุรย์ (๒๕๓๖) กล่าวว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นหมายถึงทุกอย่างที่ชาวบ้านคิดได้เองที่นำมาใช้ในการแก้ไขปัญหา เป็นสติปัญญา เป็นองค์ความรู้ทั้งหมดของชาวบ้านทั้งกว้าง ทั้งลึก ที่ชาวบ้านสามารถตนเอง

โดยอาศัยศักยภาพที่มีอยู่แก้ปัญหาการดำรงชีวิตในท้องถิ่นอย่างสมสมัย

กรมวิชาการ (๒๕๓๘) ให้ความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่นว่า คือความรู้ที่เกิดจากประสบการณ์ในชีวิตของคนเราผ่านกระบวนการศึกษา สังเกต วิเคราะห์จนเกิดปัญญาและผลึกมาเป็นองค์ความรู้ที่ประกอบกันขึ้นมาจากความรู้เฉพาะเรื่อง ความรู้ดังกล่าวยังไม่ได้แยกย่อยออกมาให้เห็นเป็นศาสตร์เฉพาะสาขาวิชาต่างๆ อาจกล่าวว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นจัดเป็นพื้นฐานขององค์ความรู้สมัยใหม่ที่จะช่วยในการเรียนรู้ การแก้ปัญหา การจัดการปรับตัวในการดำเนินชีวิตของคนเรา

รัตน์ะ บัวสนธ์ (๒๕๓๕) กล่าวว่าภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง กระบวนการของบุคคลที่มีต่อตนเอง ต่อโลกและ

สิ่งแวดล้อม ซึ่งกระบวนการดังกล่าวนั้นมีรากฐานจากคสสอนทางศาสนา คติจารีต ประเพณี ที่ได้รับการถ่ายทอดสั่งสอนและปฏิบัติสืบเนื่องกันมาปรับปรุงเข้ากับบริบททางสังคมที่เปลี่ยนแปลงแต่ละสมัย ทั้งนี้โดยมีเป้าหมายเพื่อความสุขของในส่วนที่เป็นชุมชน และปัจเจกบุคคล

ฉลาดชาย สมิตานนท์ (อ้างอิงถึงในพิสิฐ นาครำไพ. ๒๕๒๗) ให้ความหมายว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น คือ สติปัญญา

อันเกิดจากการเรียนรู้สะสมถ่ายทอดประสบการณ์ที่ยาวนานของผู้คนในท้องถิ่นซึ่งได้ทำหน้าที่ชี้แนะว่า การใช้ชีวิตอย่าง

ยั่งยืนและถาวรกับธรรมชาติรอบตัวนั้นทำอย่างไรซึ่งในที่สุด ภูมิปัญญาท้องถิ่นอาจถูกยกระดับให้หมายถึงอุดมการณ์ของการใช้ชีวิตที่เรียบง่าย บนพื้นฐานของการไม่เบียดเบียนสรรพสิ่งทั้งหลายทั้งปวง ที่มีชีวิต สัตว์ พืช และมนุษย์ด้วยตัวเอง ตลอดจนสิ่งไม่มีชีวิตรอบข้าง

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (ม.ป.ป.) กล่าวถึงภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยว่า เป็นองค์ความรู้

ความสามารถ และทักษะของคนไทยที่เกิดจากการสั่งสมประสบการณ์ที่ผ่านกระบวนการเลือกสรร เรียนรู้ ปรับแต่ง

และถ่ายทอดสืบต่อกันมา เพื่อใช้แก้ปัญหาและพัฒนาวิถีชีวิตของคนไทยให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและเหมาะสมกับ
ประเทศ วรรี (๒๕๓๖) กล่าวว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นสะสมขึ้นจากประสบการณ์หรือความชัดเจนจากชีวิตและสังคมใน
ท้องถิ่นหนึ่งๆ เพราะฉะนั้นจึงมีความสอดคล้องกับเรื่องของท้องถิ่นมากกว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มาจากข้างนอก
ลักษณะสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่นคือ มีวัฒนธรรมเป็นพื้นฐาน มีความเป็นบูรณาการสูงทั้งในเรื่องของกายใจ
สังคม และสิ่งแวดล้อมและเชื่อมโยงไปสู่นามธรรมที่ลึกซึ้งสูงส่ง อีกทั้งยังเน้นความสำคัญของจริยธรรมมากกว่า
วัตถุธรรม เพราะภูมิปัญญาท้องถิ่นให้ความสำคัญแก่ประสบการณ์ จึงมีความเคารพผู้อาวุโส ซึ่งเป็นผู้ที่มีประสพ
การณ์มากกว่า

จากความหมายดังกล่าว อาจสรุปว่าภูมิปัญญา หมายถึง องค์ความรู้หรือสิ่งที่สั่งสมกันมาตั้งแต่อดีต ซึ่ง
เป็นประสบการณ์ในการดำเนินชีวิตของคนในท้องถิ่น ซึ่งได้ผ่านการคิดค้นและปรับปรุงเปลี่ยนแปลง จนได้แนวทาง
ที่เหมาะสม สอดคล้องกับสภาพสังคม เป็นที่ยอมรับนับถือจากบุคคลทั่วไป ถือเป็นแบบอย่างในการดำรงชีวิตที่
ถ่ายทอดสืบต่อกันมา

ประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภูมิปัญญาท้องถิ่นหมายรวมถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่ชาวบ้านคิดค้นขึ้น แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขพัฒนาแก้ปัญหา
เป็นที่สติปัญญาและองค์ความรู้ทั้งหมดของชาวบ้าน ดังนั้น จึงมีความครอบคลุมเนื้อหาสาระและแนวทางดำเนิน
ชีวิตในวงกว้าง ภูมิปัญญาท้องถิ่นประกอบไปด้วยองค์ความรู้ในหลายวิชา สาขา ดังที่ สำนักงานคณะกรรมการ
การศึกษาแห่งชาติ (๒๕๔๑) ได้จำแนกไว้รวม ๑๐ สาขา คือ

๑. สาขาเกษตรกรรม หมายถึง ความสามารถในการผสมผสานองค์ความรู้ทักษะ และเทคนิคด้านการเกษตรกับ
เทคโนโลยี โดยการพัฒนาบนพื้นฐานคุณค่าดั้งเดิม ซึ่งคนสามารถพึ่งพาตนเองในสภาวะการณ์ต่างๆ ได้ เช่น การทำ
การเกษตรแบบผสมผสาน การแก้ปัญหามลพิษ การเกษตร เป็นต้น

๒. สาขาอุตสาหกรรมและหัตถกรรม (ด้านการผลิตและการบริโภค) หมายถึง การรู้จักประยุกต์ใช้เทคโนโลยี
สมัยใหม่ในการแปรรูปผลผลิต เพื่อชะลอการนำเข้าตลาด เพื่อแก้ปัญหาด้านการบริโภคอย่างปลอดภัย ประหยัด
และเป็นธรรมอันเป็นกระบวนการให้ชุมชนท้องถิ่นสามารถพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจได้ตลอดทั้งการผลิตและการจัด
จำหน่ายผลผลิตทางหัตถกรรม เช่น การรวมกลุ่มของกลุ่มโรงงานยางพารา กลุ่มโรงสี กลุ่มหัตถกรรม เป็นต้น

๓. สาขาการแพทย์ไทย หมายถึง ความสามารถในการจัดการป้องกันและรักษาสุขภาพของคนในชุมชน โดยเน้นให้
ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองทางด้านสุขภาพและอนามัยได้

๔. สาขาการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หมายถึง ความสามารถเกี่ยวกับการจัดการ
ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทั้งอนุรักษ์ การพัฒนา และใช้ประโยชน์จากคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและ
สิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน

๕. สาขากองทุนและธุรกิจชุมชน หมายถึง ความสามารถในการบริหารจัดการด้านการสะสมและบริหารกองทุน และธุรกิจชุมชน ทั้งที่เป็นเงินตราและโภคทรัพย์เพื่อเสริมชีวิตความเป็นอยู่ของสมาชิกในชุมชน

๖. สาขาสวัสดิการ หมายถึง ความสามารถในการจัดสวัสดิการในการประกันคุณภาพชีวิตของคนให้เกิดความมั่นคงทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม

๗. สาขาศิลปกรรม หมายถึง ความสามารถในการผลิตผลงานทางด้านศิลปะสาขาต่างๆ เช่น กิจกรรม ประติมากรรม วรรณกรรม ทัศนศิลป์ คีตศิลป์ เป็นต้น

๘. สาขาจัดการ หมายถึง ความสามารถในการบริหารจัดการดำเนินงานด้านต่างๆ ทั้งขององค์กรชุมชน องค์กร สังคมอื่นๆ ในสังคมไทย เช่น การจัดการองค์กรของกลุ่มแม่บ้านระบบผู้เฒ่าผู้แก่ในชุมชน เป็นต้นการจัดการศึกษาเรียนรู้ นับได้ว่าเป็นภูมิปัญญาสาขาการจัดการที่มีความสำคัญ เพราะการจัดการศึกษาเรียนรู้หมายถึง กระบวนการเรียนรู้ นับได้ว่าเป็นภูมิปัญญาสาขาการจัดการที่มีความสำคัญ เพราะการจัดการศึกษาเรียนรู้หมายถึง กระบวนการเรียนรู้ พัฒนาและถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาไทยที่มีประสิทธิภาพ

๙. สาขาและวรรณกรรม หมายถึง ความสามารถผลิตผลงานเกี่ยวกับด้านภาษา ทั้งภาษาถิ่นภาษาไทย และการใช้ภาษาตลอดทั้งด้านวรรณกรรมทุกประเภท

๑๐. สาขาศาสนาและประเพณี หมายถึง ความสามารถประยุกต์และปรับใช้หลักธรรมคำสอนทางศาสนา ความเชื่อและประเพณีดั้งเดิมที่มีคุณค่าให้เหมาะสมต่อการประพฤติปฏิบัติให้บังเกิดผลดีต่อบุคคลและสิ่งแวดล้อม เช่น การถ่ายทอดหลักศาสนา การบวชป่า การประยุกต์ประเพณี บุญประเพณีข้าว เป็นต้น

ด้านศาสนาและประเพณีในพื้นที่ตำบลนาด่าน

ศาสนา ในพื้นที่ตำบลนาด่าน อำเภอสุวรรณคูหา จังหวัดหนองบัวลำภู

ที่	ชื่อศาสนาสถาน	ที่อยู่	หมายเหตุ
๑	วัดป่าท่าช้าง	หมู่ที่ ๓ ต.นาด่าน	
๒	วัดศรีชมพู	หมู่ที่ ๑๐ ต.นาด่าน	
๓	วัดศรีสะอาด	หมู่ที่ ๕ ต.นาด่าน	
๔	วัดศรีบรรพต	หมู่ที่ ๑ ต.นาด่าน	
๕	วัดอรุณวาสี	หมู่ที่ ๔ ต.นาด่าน	
๖	วัดสระปะทุมทอง	หมู่ที่ ๕ ต.นาด่าน	
๗	วัดป่าสว่างธรรม	หมู่ที่ ๙ ต.นาด่าน	
๘	วัดโนนคำวิเวท	หมู่ที่ ๗ ต.นาด่าน	
๙	วัดทุ่งกุญชร	หมู่ที่ ๑ ต.นาด่าน	
๑๐	วัดป่าภูพานทอง	หมู่ที่ ๗ ต.นาด่าน	

ฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อสืบสานและอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สำคัญ และมีประโยชน์ไว้ไม่ให้สูญหายไปจากชุมชน
๒. เพื่อให้ผู้รับการถ่ายทอดตระหนักถึงความสำคัญของภูมิปัญญาในท้องถิ่นของตนเอง อันจะนำไปสู่การอนุรักษ์และพัฒนาภูมิปัญญานั้นๆ ต่อไป

ความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นคำที่มีความหมายเช่นเดียวกับคำว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นและภูมิปัญญาไทย เป็นองค์ความรู้ที่มีอยู่ในท้องถิ่นซึ่งได้รับการถ่ายทอดจากผู้รู้หรือผู้มีประสบการณ์ ซึ่งเรียกว่าปราชญ์ชาวบ้านหรือปราชญ์ท้องถิ่น ซึ่งมีผู้ให้คำจำกัดความของภูมิปัญญาท้องถิ่นในลักษณะต่างๆ กันดังนี้

สามารถ จันทร์สุรย์ (๒๕๓๖) กล่าวว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นหมายถึงทุกสิ่งทุกอย่างที่ชาวบ้านคิดได้เองที่นำมาใช้ในการแก้ไขปัญหา เป็นสติปัญญา เป็นองค์ความรู้ทั้งหมดของชาวบ้านทั้งกว้าง ทั้งลึก ที่ชาวบ้านสามารถคิดเองทำเอง โดยอาศัยศักยภาพที่มีอยู่แก้ปัญหาการดำรงชีวิตในท้องถิ่นอย่างสมสมัย

กรมวิชาการ (๒๕๓๘) ที่ความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่นว่า คือความรู้ที่เกิดจากประสบการณ์ในชีวิตของคนเรา ผ่านกระบวนการศึกษา สังเกต วิเคราะห์จนเกิดปัญญาและตกผลึกมาเป็นองค์ความรู้ที่ประกอบกันขึ้นมาจากความรู้เฉพาะเรื่อง ความรู้ดั้งเดิมไม่ได้แยกย่อยออกมาให้เห็นเป็นศาสตร์เฉพาะสาขาวิชาต่างๆ อาจกล่าวได้ว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นจัดเป็นพื้นฐานขององค์ความรู้สมัยใหม่ที่จะช่วยในการเรียนรู้ การแก้ปัญหา การจัดการปรับตัวในการดำเนินชีวิตของคนเรา

รัตน์ บัวสนธ์ (๒๕๓๕) กล่าวว่าภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง กระบวนการที่คนของบุคคลที่มีต่อตนเอง ต่อโลกและสิ่งแวดล้อม ซึ่งกระบวนการดังกล่าวจะมีรากฐานจากคสอนทางศาสนา คติจารีต ประเพณี ที่ได้รับการถ่ายทอดสั่งสอนและปฏิบัติสืบเนื่องกันมาปรับปรุงเข้ากับบริบททางสังคมที่เปลี่ยนแปลงแต่ละสมัย ทั้งนี้โดยมีเป้าหมายเพื่อความสุขของในส่วนที่เป็นชุมชน และปัจเจกบุคคล

ฉลาดชาย สมิตานนท์ (อ้างอิงถึงในพิสิฐ นาครำไพ. ๒๕๓๗) ให้ความหมายว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น คือ สติปัญญาอันเกิดจากการเรียนรู้สะสมถ่ายทอดประสบการณ์ที่ยาวนานของผู้คนในท้องถิ่นซึ่งได้ทำหน้าที่ชี้แนะว่าการใช้ชีวิตอย่างยั่งยืนและถาวรกับธรรมชาติรอบตัวนั้นทำอย่างไรซึ่งในที่สุด ภูมิปัญญาท้องถิ่นอาจถูกยกระดับให้หมายถึงอุดมการณ์ของการใช้ชีวิตที่เรียบง่าย บนพื้นฐานของการไม่เบียดเบียนสรรพสิ่งทั้งหลายทั้งปวง ที่มีชีวิต สัตว์ พืช และมนุษย์ด้วยตัวเองตลอดจนสิ่งไม่มีชีวิตรอบข้าง

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (ม.ป.ป.) กล่าวถึงภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยว่า เป็นองค์ความรู้ความสามารถ และทักษะของคนไทยที่เกิดจากการสั่งสมประสบการณ์ที่ผ่านกระบวนการเลือกสรร เรียนรู้ ปรับแต่ง และถ่ายทอดสืบต่อกันมา เพื่อใช้แก้ปัญหาและพัฒนาวิถีชีวิตของคนไทยให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและเหมาะสมกับยุคสมัย;jk

ประเทศ รัสเซีย (๒๕๓๖) กล่าวว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นสะสมขึ้นจากประสบการณ์หรือความชัดเจนจากชีวิตและสังคมในท้องถิ่นหนึ่งๆ เพราะฉะนั้นจึงมีความสอดคล้องกับเรื่องของท้องถิ่นมากกว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มาจากข้างนอก ลักษณะสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่นคือ มีวัฒนธรรมเป็นพื้นฐาน มีความเป็นบูรณาการสูงทั้งในเรื่องของกายใจ สังคม และสิ่งแวดล้อมและเชื่อมโยงไปสู่นามธรรมที่ลึกซึ้งสูงส่ง อีกทั้งยังเน้นความสำคัญของจริยธรรมมากกว่าค่าวัตถุธรรม เพราะภูมิปัญญาท้องถิ่นให้ความสำคัญแก่ประสบการณ์ จึงมีความเคารพผู้อาวุโส ซึ่งเป็นผู้ที่มีประสบการณ์มากกว่า

จากความหมายดังกล่าว อาจสรุปว่าภูมิปัญญา หมายถึง องค์ความรู้หรือสิ่งที่สั่งสมกันมาตั้งแต่อดีต ซึ่งเป็นประสบการณ์ในการดำเนินชีวิตของคนในท้องถิ่น ซึ่งได้ผ่านการคิดค้นและปรับปรุงเปลี่ยนแปลง จนได้แนวทางที่เหมาะสม สอดคล้องกับสภาพสังคม เป็นที่ยอมรับนับถือจากบุคคลทั่วไป ถือเป็นแบบอย่างในการดำรงชีวิตที่ถ่ายทอดสืบต่อกันมา

ประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภูมิปัญญาท้องถิ่นหมายรวมถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่ชาวบ้านคิดค้นขึ้น แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขพัฒนาแก้ปัญหา เป็นที่สืบทอดและองค์ความรู้ทั้งหมดของชาวบ้าน ดังนั้น จึงมีความครอบคลุมเนื้อหาสาระและแนวทางดำเนินชีวิตในวงกว้าง ภูมิปัญญาท้องถิ่นประกอบไปด้วยองค์ความรู้ในหลายวิชา สาขา ดังที่ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (๒๕๔๑) ได้จำแนกไว้รวม ๑๐ สาขา คือ

๑. สาขาเกษตรกรรม หมายถึง ความสามารถในการผสมผสานองค์ความรู้ทักษะ และเทคนิคด้านการเกษตรกับเทคโนโลยี โดยการพัฒนานับพื้นฐานคุณค่าดั้งเดิม ซึ่งคนสามารถพึ่งพาตนเองในสภาวะการณ์ต่างๆ ได้ เช่น การทำการเกษตรแบบผสมผสาน การแก้ปัญหาการเกษตร เป็นต้น

๒. สาขาอุตสาหกรรมและหัตถกรรม (ด้านการผลิตและการบริโภค) หมายถึง การรู้จักประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ในการแปรรูปผลผลิต เพื่อชะลอการนำเข้าตลาด เพื่อแก้ปัญหาด้านการบริโภคอย่างปลอดภัย ประหยัด และเป็นธรรมอันเป็นกระบวนการให้ชุมชนท้องถิ่นสามารถพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจได้ตลอดทั้งการผลิตและการจัดจำหน่ายผลผลิตทางหัตถกรรม เช่น การรวมกลุ่มของกลุ่มโรงงานยางพารา กลุ่มโรงสี กลุ่มหัตถกรรม เป็นต้น

๓. สาขาการแพทย์ไทย หมายถึง ความสามารถในการจัดการป้องกันและรักษาสุขภาพของคนในชุมชน โดยเน้นให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองทางด้านสุขภาพและอนามัยได้

๔. สาขาการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หมายถึง ความสามารถเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทั้งอนุรักษ์ การพัฒนา และใช้ประโยชน์จากคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน

๕. สาขากองทุนและธุรกิจชุมชน หมายถึง ความสามารถในการบริหารจัดการด้านการสะสมและบริการกองทุนและธุรกิจในชุมชน ทั้งที่เป็นเงินตราและโภคทรัพย์เพื่อเสริมชีวิตความเป็นอยู่ของสมาชิกในชุมชน

๖. สาขาสวัสดิการ หมายถึง ความสามารถในการจัดสวัสดิการในการประกันคุณภาพชีวิตของคนให้เกิดความมั่นคงทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม

ประเพณีฮีดสิบสองคลองสิบสี่

ฮีดสิบสอง คลองสิบสี่ ประเพณีของอีสาน

ภาคอีสานเป็นภาคที่มีชนบทมีประเพณีวัฒนธรรมคติความเชื่อวิถีปฏิบัติที่หลากหลายแต่ละฤดู แต่ละเดือน จะมีพิธีปฏิบัติกิจกรรมตามความเชื่อหลากหลาย ชาวอีสานจะรู้จักดี คือฮีดสิบสองคลองสิบสี่

ฮีดสิบสอง คือประเพณี๑๒เดือนของชาวอีสานที่ต่างจากประเพณี๑๒เดือนของภาคอื่นหลายประเพณี **คลองสิบสี่** คือแนววิถีที่ควรต้องปฏิบัติ ๑๔ประการเปรียบได้ว่าเป็นกฎหมายที่ต้องทำตามอย่างเข้มงวดซึ่งมีทั้งพิธีของเจ้าฟ้ามหากษัตริย์ พระภิกษุสงฆ์และประชาชนทั่วไป

ฮีดสิบสอง คลองสิบสี่ เป็นภูมิปัญญา มรดกอันล้ำค่าของปราชญ์อีสานที่ทุกคนควรศึกษาและทำความเข้าใจ ในพื้นฐานความเชื่อคติเดิมชาวอีสานมากขึ้น เป็นส่วนที่ทำให้ชาวอีสานมีความสุขร่มเย็นมาโดยตลอดเพราะมีการยึดมั่นที่เปรียบเหมือนธรรมบุญชีวิตชาวอีสานทราบเท่าจนปัจจุบัน(บางส่วน) แต่ก็มีหลายแห่งที่ทิ้งฮีดเก่าคลองเดิม นำวัฒนธรรมต่างชาติมาโดยไม่พิจารณาทำให้สังคมส่วนนั้นมีความวุ่นวาย เกิดปัญหาหลายอย่างขึ้น โดยฮีดสิบสองคลองสิบสี่นี้ จะประกอบไปด้วย ฮีด ๑๒ ฮีด และคลอง ๔ประเภท มี๑๔ คลอง ได้แก่ ฮีด บุญเข้ากรรม(บุญเดือนอ้าย) ฮีด บุญคูณลาน เดือนยี่ ฮีด บุญข้าวจี(เดือนสาม) ฮีด บุญเผวสหรือบุญมหาชาติ (เดือนสี่) ฮีด บุญสงกรานต์ (บุญเดือนห้า) ฮีดบุญบั้งไฟ (บุญเดือนหก) ฮีดบุญข้าชะ(บุญเดือนเจ็ด) ฮีดบุญเข้าพรรษา ฮีดบุญข้าวประดับดิน ฮีดบุญข้าวสาก ฮีดบุญออกพรรษา ฮีดบุญกฐินฮีดสิบสอง เป็นประเพณีการทำบุญที่มีประจำเดือนชาวอีสาน ประสมประสานระหว่างแนวคิดของพระพุทธเจ้า พราหมณ์และผี ก่อนที่ศาสนาพุทธเข้าสู่ไทย โดยเฉพาะดินแดนอีสานนั้นประเพณีตามฮีดคลองเดือนต่างๆมีมานาน สมัยก่อนจะเน้นพิธีทางของผีและพราหมณ์มากกว่าเพราะเชื่อเรื่องภูติผีปิศาจ วิญญาณ เปรตเทวดาอารักษ์ต่างๆ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ ภูตผีที่มองไม่เห็นตัวจะมีอิทธิพลต่อชีวิตตั้งแต่เกิดจนตาย ดังนั้นพิธีกรรมส่วนใหญ่จึงงานเวียนอยู่กับเรื่องผีโดยมีพ่อกะเจ้าเป็นผู้นำทางพิธี เมื่อศาสนาเข้าสู่ไทยดินแดนอีสาน ความเชื่อและพิธีกรรมจึงได้เปลี่ยนไปบ้าง ได้นำพิธีกรรมทางศาสนาเข้าประสมประสาน มีพระสงฆ์องค์เจ้าเข้ามาส่วนร่วมมีพระเป็นผู้นำในบางพิธี แต่ส่วนใหญ่ยังมีปราชญ์หมู่บ้านเป็นผู้นำและจะเอนไปทางแนวพราหมณ์และผีมากกว่า

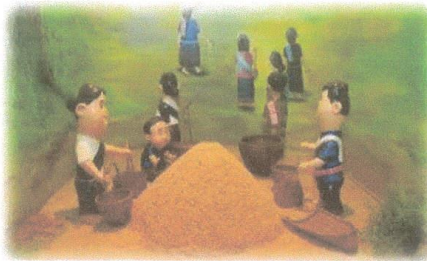
คลองสิบสี่ มีหลายประเภทแต่สามารถแบ่งประเภท ได้แก่คลองประเภทสอนผู้ปกครอง คลองประเภทสอนพระสงฆ์ คลองสอนประชาชนทั่วไปและสุดท้ายที่สำคัญคือคลองสอนคนทุกเพศ วัย ทุกฐานะ เป็นสิ่งที่ทุกคนควรมีเพื่อขัดเกลาคอยบ่งชี้ให้ผู้คนต้องปฏิบัติตามทำให้สังคมอีสานมีความสุข ร่มเย็น จึงนำเสนอความเป็นมาความสำคัญต่างๆของ ฮีดสิบสองคลองสิบสี่เพื่อให้รับทราบข้อปฏิบัติต่างๆที่ทำให้คนในอดีตที่มีวิถีชีวิตที่อยู่ดีมีสุขและเป็นการอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมชาวอีสานให้มีสืบไป

บุญเข้ากรรม

ฮัตบุญเข้ากรรม(บุญเดือนห้า) เป็นบุญที่ทำในเดือนห้า(เจียง) เดือนแรกของปีที่ชาวอีสานทำกันจนเป็นประเพณี ทำในวันขึ้น/แรมก็ได้ เป็นบุญที่เกี่ยวกับพระโดยตรง มีความเชื่อว่าทำบุญร่วมกับพระแล้วจะได้านิสงส์มาก จึงมีการทำบุญเข้ากรรมขึ้น ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ทำเพื่อให้พระต้องอาบัติสังฆาภิเสก นี้แล้วต้องทำพิธีเข้ากรรมที่เรียกอีกอย่างว่า วุฏฐานพิธี คือระเบียบอันเป็นเครื่องออกจากอาบัติ ประกอบด้วยพิธี**ปริวาสมนัตต์ ปฏิกัสนาและอัพทาน**เป็นขั้นตอนการอยู่กรรมของพระที่ต้องจำกัดที่อยู่เพื่อทรมานร่างกายให้หายจากกรรม เป็นการชำระจิตใจให้หายมัวหมองบางแห่งถือว่า เมื่อบวชแทนคุณมารดาได้จะต้องอยู่กรรมเพราะมารดาก็เคยอยู่กรรมเมื่อคลอดบุตร โดยเชื่อว่า มีพระรูปหนึ่งได้ต้องอาบัติเพียงเล็กน้อยที่เอามือไปทำใบตลบใคร่น้ำชาแล้วไม่ได้แสดงตนว่าต้องอาบัติเมื่อมรณะจึงเกิดเป็นนาค เพียงเพราะอาบัติที่เล็กน้อย ดังนั้นจึงมีพิธีการอยู่ปริวาสกรรมเพื่อพ้นอาบัติ

โดยมีสถานที่เข้ากรรมที่เรียบง่าย มีกฎให้พักเพื่อเข้ากรรมคนเดียว โดยพระที่ต้องอาบัติแล้ว ต้องบอกพระสัรูปให้รู้ว่าได้เวลาแล้วจึงเข้ากรรม ซึ่งตามวินัยมุขผู้เข้าต้องประพฤติมนัตต์ คือ นับริวาร ตรีบหกราดรี จึงสวดระงับอาบัติอัพทาน ในระหว่างการเข้ากรรมต้องสวดภาวนาความผิดต่อพระ ๔ รูปเป็นผู้รับรู้ ส่วนการออกต้องมีพระ ๒๐รูปให้อัพทาน พระผู้ออกจากกรรมแล้วถือว่าหมดมลทิน เป็นผู้บริสุทธิ์ การรับภิกษุผู้ต้องอาบัติหนักได้ลงโทษ คืออยู่ปริวาสหรือมนัตต์ให้กลับเป็นพระบริสุทธิ์โดยพระสวดระงับอาบัติ ว่า อัพทาน ซึ่งทำให้หมดมลทิน บริสุทธิ์ สำหรับชาวเข้ามาส่วนเกี่ยวข้องโดยเป็นผู้บ่มักด้วยจุฬัจฉัยแต่ภิกษุตลอดเวลาเข้ากรรมและวันออกจากกรรมต้องมีการทำบุญให้ทานซึ่งปัจจุบันมีการทำบุญนี้เพียงบางตำบลบางหมู่บ้านเท่านั้นที่จริงจังแบบดั้งเดิม โดยมีคำบอกเล่าทางศาสนามีคำสอนของคนเฒ่าแก่ที่เน้นย้ำให้ลูกหลานได้จดจำไปปฏิบัติ คือพอถึงเดือนเจียง (เดือนห้า)ภิกษุสงฆ์จะต้องเตรียมพิธีเข้าปริวาสกรรม เพราะถือเป็นธรรมเนียมประเพณีมาแต่โบราณอย่าได้ทิ้ง หากไม่แล้วจะทำให้เกิดภัยพิบัติได้ ด้วยคำสอนนี้ชาวอีสานจึงนำมาปฏิบัติอย่างเคร่งครัด

ฮัต บัญคุณลาน เตือนยี่ เป็นบุญที่สร้างขึ้นเพื่อแสดงความเคารพ ในปัจจัยยังชีพของคน คือข้าวที่สร้างความภาคภูมิใจให้กับลูกหลานในการที่ได้ข้าวมานั้นยากลำบากและถือว่าปีใดบุญลานมีข้าวเยอะแสดงว่าปีนั้นมีความอุดมสมบูรณ์ดีและเป็นการทำให้เกิดสิริมงคลแก่ชาวบ้านและขอบคุณสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลาย มีปู่ตา เจ้าแม่โพสพ ที่ประทานข้าวมาอย่างอุดมสมบูรณ์

เมื่อครั้งพุทธกาลมีหนุ่มสองพี่น้องทำนาที่เดียวกัน พอข้าวออกรวงน้องชวนพี่ทำข้าวมธุปายาสแต่พี่ไม่เห็นด้วยเลยแบ่งนากับพี่ เมื่อทำนาคนเดียว พี่น้องได้ทำบุญอย่างต่อเนื่องเป็นระยะตามเวลาของการเก็บเกี่ยวข้าวเป็นช่วงๆเท่าครั้งตั้งแต่ข้าวเป็นน้ำนมจนกระทั่งเก็บเกี่ยวใส่ยุ้งฉางโดยปราศจากสิ่งพระอรหันต์ในอนาคต พอถึงพุทธศาสนาสมณโคดม และเกิดได้ออกบวชสำเร็จพระอรหันต์เป็น อัญญาโกทัตถะ ส่วนพี่ทำบุญครั้งเดียวตอนทำนาเสร็จ เกิดเป็น สุกัททปริพาชก สำเร็จอนาคตามีผลเป็นพระอริยบุคคลองค์สุดท้ายในพุทธศาสนา เนื่องจากอาภินิสงส์จากการทานข้าวน้อย เมื่อชาวบ้านทราบอาภินิสงส์จากการทำบุญนี้จึงนิยมนำบุญคุณลานต่อกันมา โดยการทำพิธีใช้บริเวณวัดเป็นลานข้าว โดยดายหญ้าออกแล้วใช้มูลควายผสมน้ำเทราด ก่อนวันงานจะนำข้าวมารวมกันตามศรัทธา นิมนต์พระสงฆ์จาก๙วัดมาเจริญพุทธมนต์ที่ลานข้า เอาด้ายสายสิญจน์พันรอบฐานพระพุทธรูปและภาชนะใส่น้ำมนต์ผ่านพระ และรอบลานข้าวเมื่อเสร็จแล้วก็เทศลง ๑กัณฑ์ กลางคืนอาจมีพรสพคบรับ ตอนเช้าถวายอาหาร พรมน้ำมนต์และนำน้ำไปรดที่นาตนเอง เชื่อว่าข้าวในนาจะงามไม่มีศัตรูพืชรุกรานพร้อมกวาดน้ำอุทิศแก่ญาติผู้ล่วงลับตลอดเทพยดาเมื่อได้รับบุคคลก็จะอวยพรให้ฝนตกตามฤดูกาลเมื่อเสร็จก็จะนำข้าวเก็บยุ้งฉางวัดหรือขาย

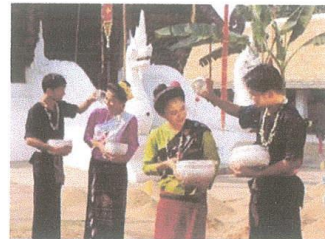
ฮัต บัญข้าวจี(เดือนสาม)ข้าวจี

บุญข้าวจี

เป็นข้าวเหนียวปั้นเท่าไข่เปิดทาเกลือแล้วเสียบไม้ย่างไฟด้วยถ่าน ที่สุกเหลืองทอดทาไข่แล้วย่างอีกครั้งบางแห่งนิยมใส่น้ำอ้อยดังคำโบราณว่า เดือนสามคือเจ้าหัวค้อยปั้นข้าวจี ข้าวจีมีน้ำอ้อยจวนน้อยเช็ดน้ำตาล

ซึ่งการทำบุญข้าวจีในเดือนสามเป็นช่วงที่ชาวนาหมดภาระในการทำนาแล้วข้าวขึ้นยุ้งฉางใหม่จึงอยากร่วมทำบุญถวายพระ โดยมีเรื่องเล่าว่า มีนางปนทาสี ทำขนมปังจึงถวายองค์สัมมาสัมพุทธเจ้าและพระอานนท์และคิดว่าพระองค์ไม่เสวยเอาให้สัตว์ต่างกินเมื่อพระองค์ทราบจึงได้เสวยทำให้นางปลื้มปรีดีอิน และได้ฟังเทศนาที่พระพุทธเจ้าสอนก็บรรลุโสดาปัตติผลด้วยอานิสงส์ถวายขนมปังจี ทำให้ชาวอีสานเชื่อแล้วทำข้าวจีถวายพระสงฆ์ โดยสถานที่ทำพิธีแต่แห่งอาจไม่เหมือนกันซึ่งพอถึงเวลาชาวบ้านก็จะจัดทำข้างจีตั้งแต่เช้ามีตจากบ้านแล้วนำไปรวมกันเพื่อถวายพระสงฆ์ แต่บางแห่งก็รวมกันนำข้าวและฟืนไปรวมกัน ทำข้าวจีอยู่ทั่ววัดเพราะถือว่าร่วมกันทำบุญและสามัคคีมากขึ้น และนิยมนิมิตพระ๗-๙ รูปหรือตามความเหมาะสม ซึ่งการนึ่งทำบุญข้าวจีเป็นวันใดก็ได้ในเดือนสาม ในหมู่บ้านจะมีการจัดเตรียมข้าวจีแต่อย่างรุ่งนนั้นเพื่อให้สุกทันใส่บาตร ปลูกจะใส่๗-๙ก่อนต่อครอบครัวนอกจากนี้ก็อาจนำข้าวเกรียบย่างไฟทอดไปถวายพร้อมอาหารคาวหวานซึ่งถึงเวลาถวายจะมีการกล่าวคำถวายข้าวจีแล้วนำไปใส่บาตรและถวายอาหารขอพรเป็นอันเสร็จพิธี

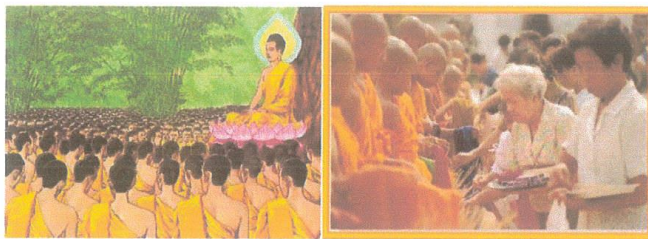

ฮิต บุญสงกรานต์ (บุญเดือนห้า)

บุญมหาสงกรานต์หรือบุญสงกรานต์ ของภาคอีสานกำหนดขึ้นในเดือนห้า มี๓วัน ตั้งแต่๑๓วันมหาสงกรานต์ ๑๔ วันเนา ๑๕ วันสุดท้ายเป็นวันเถลิงศก ชาวอีสานถือเป็นวันขึ้นปีใหม่ พิธีในแต่ละท้องถิ่นอาจต่างกัน เหมือนกันคือการสงฆ์นำพระพุทธรูป

- ซึ่งมีเรื่องเล่ากันว่า เศรษฐีผู้หนึ่ง กับภรรยาหมั้นไม่มีบุตร บ้านอยู่ใกล้ทุ่งลาดหญ้าที่มีบุตร๒คน วันหนึ่ง นักเลงได้กล่าวคำหยาบว่าเศรษฐีมีสมบัติมากไม่มีบุตรตายแล้วสมบัติก็สูญเปล่าและว่าตนนั้นประเสริฐกว่า เมื่อได้ยินเช่นนั้นเศรษฐีจึงทำการบวงสรวงขอบุตรต่อพระอาทิตย์และพระจันทร์สามปีไม่ไ้ผล จึงขอแก่ ดันไทรจึงได้บุตรชื่อว่า ธรรมบาล ผู้มีความฉลาดทุกเรื่องเกินความสามารถเด็กชวบ ต่อมาเมื่อปีลพรหมจากพรหมโลกได้ถามปัญหาโดยต่างให้ ศรีษะเป็นประกันให้เวลาเจ็ดวันในการตอบปัญหา ว่า คนเราในวันหนึ่งเวลาเข้าหรืออยู่ไหน เวลาที่ยังหรืออยู่ที่ไหน เวลาเย็นหรืออยู่ที่ไหนจนกระทั่งวันที่ ๖ ธรรมบาลยังตอบไม่ได้คิดกังวนใจเดินเข้าป่าและได้อินนทอินทรีคุยกันจึงได้รู้ คำตอบว่า ยามเช้าศรีษะอยู่ที่หน้าคนจึงล้างหน้าในตอนเช้า กลางคืนอยู่ที่อกคนจึงเอาเครื่องหอมประพรมที่หน้าอก เวลาเย็นศรีษะอยู่ที่เท้าคนจึงล้างเท้า เมื่อธรรมบาลตอบปัญหานี้ได้กับลพรหมจึงตัดศรีษะตนโดยศรีษะนี้ถ้าตกพื้นเกิด ไฟไหม้ ทั้งในอากาศจะทำให้เกิดฝนแล้ง ทั้งลงมหาสมุทรน้ำก็จะแห้ง ดังนั้นจึงได้นำพานมารองและแห่รอบเขา พระสุเมรุ ๑ชั่วโมง

การแห่ศรีษะนี้จึงทำให้เกิดพิธีตรุษสงกรานต์ขึ้นทุกปีและถือเป็นประเพณีขึ้นปีใหม่ของชาวไทยโบราณจะมีพิธี การทำบุญตักบาตร ตอนบ่ายก็จะทำน้ำอบ หอมดอกไม้ธูปเทียนไปรวมกันที่วัด แล้วทำพิธีสงฆ์นำพระแล้วนำน้ำที่ได้ จากการสงฆ์นั้นไปพรมหัวลูกหลานสัตว์เลี้ยงเพื่อความอยู่ดีมีสุขตามความเชื่อนอกจากนี้แล้วก็มีพิธีการสงฆ์น้ำกัญ สามเนตร รดน้ำดำหัวคนเฒ่าคนแก่ เพื่อแสดงความเคารพและขอพร วันที่๑๔ก็จะเป็นวันหยุดที่ทุกคนต้องมาร่วมกัน เล่นน้ำ การนำธงไปแห่และแขวนเพื่อบูชาพระรัตนตรัยเป็นเครื่องหมายของ ชัยชนะ วันที่ ๑๕ มีการชนทราย เข้าวัดเพื่อต่ออายุชีวิตในการทำลูกเจดีย์รอบๆฐานเจดีย์และนักถึงพระธรรมคำสอนของพระพุทธองค์ แปลดหมื่นสี่พัน ธรรมชั้นอันและก็จะทำพิธีบูชาพระสงฆ์ ๕รูปมาสวดพุทธมนต์และบวชองค์พระเจดีย์ทราย ซึ่งการก่อเจดีย์จะได้บุญตาม ความเชื่อแล้วยังทำให้พื้นที่ตรงนั้นของวัดสูงขึ้นอีกด้วย

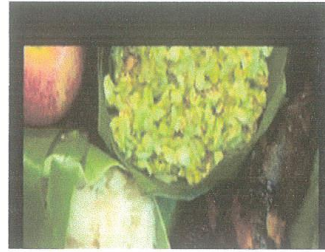

บุญเข้าพรรษา บุญเดือนแปด

ฮีต บุญเข้าพรรษา พรรษา คือ อุตุฝน ฝน ปี ซึ่งชาวอีสานออกสำเนียง บุญเข้าวัดสา ส่วนไทยปัจจุบันนิยมใช้คำว่า พรรษา ซึ่งเป็นบุญที่สำคัญแก่ทุกคนในไทย เป็นช่วงที่พระต้องจำพรรษา เพื่อศึกษาธรรมไม่ต้องเดินทางไปค้างคืนที่ไหน และเชื่อว่าการทำบุญช่วงนี้จะได้กุศลมากเหมือนบุญออกพรรษาเพราะเป็นช่วงที่พระมีเจตนาสร้างบุญ สะสมบารมีจิตแน่วแน่ในคำสอน ซึ่งการทำบุญกับพระที่มีเจตนาดีจึงถือว่าได้อานิสงส์มาก ชาวอีสานจึงให้ความสำคัญโดยไม่ว่าจากอยู่ไกลเมื่อถึงฤดูทำบุญนี้ก็ต้องกลับบ้านเพื่อร่วมปวารณาตนต่อพระและญาติพี่น้องแต่บางคนก็กลับเพราะร่วมทำบุญกับญาติพี่น้องเพียงเท่านั้นและบางแห่งก็มีการเคารพพุทธธรรมหรือ พ้อยักษา ที่เป็นเหมือนตัวแทนของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ มีการนำดอกไม้ธูปเทียนไปเคารพ เรียกว่า ขึ้นต้อ ลูกเห็บลูกเทียน เพื่อให้ผูกข้อมือประพรมน้ำมันดับบอกกล่าวให้ลูกหลานอยู่เย็นเป็นสุขเมื่อถึงออกพรรษาก็กลับมาทำเช่นนี้กับพุทธธรรม พ้อยักษาอีกที ซึ่งการจำพรรษาของภิกษุนี้มีเรื่องเล่าว่า สมัยก่อนโลกยังไม่เจริญมีการเดินทางด้วยเท้าเวลาไปโปรดญาติโยมจะต้องเดินลัดทุ่งนาและเมื่อฤดูฝนทำให้ฝนตกต้องเดินลุยโคลนเกิดความเดือดร้อนในการไปเหยียบย่ำนาข้าว ต้นกล้าชาวบ้านและถูกว่ากล่าวว่าขนาดนกแจ้วแวว ช่วงเข้าพรรษาจะไม่ส่งเสียงจะอยู่ถิ่นตนจนกว่าออกพรรษาแล้วเหตุใดพุทธสาวกจึงออกมาเดินย่ำข้าวกล้าให้เดือดร้อน เมื่อมีการร้องเรียนพระพุทธองค์จึงประทับอยู่ที่เวฬุวัน และให้สงฆ์จำพรรษาที่วัด ๓ เดือนเริ่ม แรม ๑ ค่ำ เดือนแปด ถึงขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือนสิบเอ็ด คือพรรษาแรก ซึ่งจะไม่อนุญาตให้ภิกษุไปพักวัดอื่นหรือมีเหตุจำต้องพักได้ไม่เกิน ๗ วัน

เมื่อถึงฤดูเข้าพรรษาวัดบ้านจะมีการเตรียมเทียนเพื่อไปถวายวัด รวมทั้งเครื่องปัจจัยไทยตาต่างๆโดยเฉพาะเครื่องสำหรับให้แสงสว่าง แม้ปัจจุบันจะเจริญแล้วแต่ยังรักษาติดเดิมโดยการนำเทียน ตระเกียงน้ำมัน รูปเทียนไปถวายเช่นเดิม และการนำถวายผ้าอาบน้ำฝนเพื่อใช้อาบในช่วงฤดูฝน ซึ่งเดิมก่อนพระพุทธเจ้าให้ภิกษุใช้เพียง ๓ ผืน คือ สังฆาฏิ ผ้าห่มและผ้าปู แต่พออาบน้ำฤดูฝนไม่มีผ้าเปลี่ยนอาบจึงเปลี่ยนกายอาบ เมื่อนางวิสาขาทราบเช่นนี้จึงนำความทูลพระพุทธเจ้า ว่า อยากขอถวายผ้าอาบน้ำฝนแด่ภิกษุ ท่านจึงอนุญาตและให้ภิกษุใช้ผ้าอาบน้ำฝนเป็นวัตรปฏิบัติเป็นต้นมา

ฮีด บุญข้าวสาก

บุญเดือนสิบ

บุญข้าวสากเป็นบุญที่ทำเพื่ออุทิศให้แก่ผู้ตายหรือเปรต โดยมีเวลาห่างจากบุญข้าวประดับดินเพียง ๑๕ วันเป็นเวลาที่เปรตต้องกลับไปยังที่ของตน ซึ่งทั้งสองบุญนี้จะมีลักษณะคล้ายๆกันคือการห่อข้าวส่างให้เปรต รวมทั้งบรรพบุรุษญาติพี่น้องของผู้ทำบุญด้วยและเปรตไม่มีญาติด้วย และทุกคนให้ความสำคัญกับบุญนี้มาก เพราะเชื่อว่าผีบรรพบุรุษจะมีความหิว กำลังรอส่วนบุญจากงานนี้เมื่อถึงงานบุญจึงทำกันอย่างคร่ำครวญ และพี่น้องแม้จะอยู่ห่างไกลก็ต้องกลับบ้านไปเยี่ยมเยียนกัน และมีของฝากให้กัน

โดยมีเรื่องเล่ากันว่า มีบุตรชายกมฺมพ์ ผู้หนึ่ง เมื่อพ่อสิ้นชีวิตแม่ได้หาหญิงมาให้เป็นภรรยาแต่อยู่ด้วยกันหลายปีไม่มีบุตรแม่จึงหามาให้อีกและมีลูกเมียหลวงอีกจึงคิดฆ่าทั้งแม่และลูก และเกิดความอาฆาตของเมียน้อย ชาติต่อมาทั้งเกิดเป็นไก่และแมว แมวจึงกินไก่และไข่ ต่อมาเกิดเป็นเสือ และกวาง เสือจึงกินลูกและกวาง ชาติสุดท้ายเกิดเป็นคนและเป็นยักษ์ผัวฝ่ายที่เกิดเป็นคนและมีลูกยักษ์ก็มีกินลูกถึงสองครั้งต่อมาพอมิตรวัที่สามจึงไปอยู่กับพ่อแม่เมื่อคลอดเห็นว่าปลอดภัยจึงจึงพาสามีและลูกกลับวัดมหาวิหาร ซึ่งพอดีกับที่พระพุทธเจ้ากำลังเทศนาอยู่ นางจึงนำลูกและสามีเข้าขอชีวิต ยักษ์จะเข้าไปในเขตวัดไม่ได้เพราะเหตุดังนั้นทาง พระพุทธเจ้าจึงให้พระอนันตเรียกยักษ์มาฟังธรรมเพื่อไม่ให้พยายามจองเวรกัน แล้วให้ยักษ์ไปอยู่ที่หัวไร่ปลายนาเพราะมีความรู้เกี่ยวกับน้ำ ฝนดีเพื่อแจ้งให้ชาวเมืองทราบจึงเกิดความนับถือมากมีการนำอาหารไปส่งโดยส่วเสมอแล้วนางยักษ์ก็นำไปเป็นสลากภัตต์แก่ภิกษุวันละแปดที่เป็นประจำ ชาวอีสานจึงถือการถวายสลากภัตต์หรือบุญข้าวสากนี้เป็นประเพณีสืบมา และนอกจากจะเอาข้าวสากไปถวายภิกษุและวางบริเวณวัด เพื่ออุทิศกุศลแก่ญาติพี่น้องผู้ล่วงลับชาวอีสานยังเอาอาหารไปเลี้ยงนางยักษ์หรือนางผีเสื้อนาในบริเวณนาของตนแต่เรียกว่า ตาแยก โดยเมื่อถึงวันขึ้น ๑๕ ค่ำเดือน สิบ จะมีการทำบุญตักบาตรที่วัด ถวายทานอุทิศส่วนกุศลให้ญาติผู้ล่วงลับ ตอนพลจะตกเป็นส่วรับทานอาหารถวายอีกหรือถวายสลากภัต และการจับสลาก ใบแรกมักเป็นสนใจแก่ชาวบ้านเพราะหากจับได้ของคนที่มีฐานะไม่ค่อยดีก็จะทำนายนตามนั้นหากจับได้ผู้มีฐานะดีก็ทำนายนว่าข้าวกล้าในนาดี อุดมสมบูรณ์ อยู่เย็นเป็นสุขหลังจากนี้ก็มีการฟังเทศน์ถวายฉลองข้าวสากและกรวดน้ำอุทิศกุศลก็เสร็จพิธี

ฮัต บัญญู บัญญู คือไม้สะดึง ที่ใช้สำหรับซึ่งผ้าเวลาจะเย็บผ้าจีวรพระในการเย็บให้สะดวกขึ้น จึงเป็นที่มาของผ้ากฐิน คือ ผ้าจีวร สบหรือผ้านุ่งห่มที่จะนำไปถวายพระนั่นเองบุญกฐินจึงคือบุญที่ต้องนำเข้าไปถวายพระเป็นสำคัญ บุญกฐิน เป็นบุญสุดท้ายของฮัตเดือนสิบสองของชาวอีสานชาวอีสานจึงรู้ว่าช่วงนี้เป็นช่วงที่ต้องนำจีวรไปถวายในช่วงนี้ซึ่งมี กาลเวลา ที่เรียกว่าเทศกาลกฐิน ที่กลายเป็นประเพณีขึ้น ซึ่งมีความสำคัญต่อชาวอีสานมากที่ถือว่าเป็นให้อานิสงส์แก่ ผู้ทำบุญอย่างมากเพราะจะได้ถวายจีวรให้แก่ภิกษุที่ครบไตรมาส เท่านั้นและเป็นบุญที่อยู่ในช่วงข้าวใหม่ปลามัน

งานบุญกฐิน

ซึ่งในสมัยพุทธกาลมีพระภิกษุชาวเมือง ปาฐาจำนวน๓๐รูปเดินทางไปเฝ้าพระพุทธเจ้าซึ่งประทับอยู่พระเชตุวันมหา วิหารเนื่องจากการเดินทางไกลวันเข้าพรรษาและหนทางระยะไกลและไม่สามารถไปถึงพระเชตุวันมหาวิหารได้จนถึง กำหนดเข้าพรรษาก่อนจึงหยุดจำพรรษาที่เมืองสาเกต พอออกพรรษาจึงรีบเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้าแต่ระยะทางไกลพร้อมกับ ช่วงฤดูฝนจีวรจึงเปียก จนถึงพระเชตุวันมหาวิหารก็พากันเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้าที่นั่น พอพระองค์เห็นพระทั้งหลาย เปียกจึง มีพุทธบัญญัติให้ภิกษุแสวงหาผ้าและรับผ้ากฐินได้ มีกำหนด ๑เดือน นับแต่แรม ๑ค่ำเดือน ๑๑ ถึงวันเพ็ญ เดือน๑๒จึงมีประเพณีทอดกฐินต่อกันมา โดยสามารถแบ่งจุดมุ่งหมายของฮัตได้ชัดเจน คือบุญเกี่ยวกับพระสงฆ์ โดยตรง บุญลักษณะนี้มี ๖ บุญ บุญเข้ากรรม บุญข้าวจี บุญเนา บุญเข้าพรรษา บุญออกพรรษาและบุญกฐิน บุญ เกี่ยวกับการทำมหากิน เกี่ยวกับการขอพรหรือบวงสรวงสิ่งศักดิ์สิทธิ์ให้ลดบันดาลความอุดมสมบูรณ์ทางธรรมชาติ เช่นฟ้าฝน ข้าวปลาอาหาร มีบุญคุณลานและบุญบังไฟ บุญเกี่ยวกับขวัญกำลังใจการดำรงอาชีพ เกี่ยวข้องกับความเชื่อ ที่ว่าสิ่งศักดิ์สิทธิ์จะอำนวยความสุข สวัสดิภาพ มี บุญสงกรานต์และบุญซำเซ บุญเกี่ยวกับความกตัญญู ซึ่งจะเน้น เกี่ยวกับการทำบุญอุทิศเป็นสำคัญ คือ บุญข้าวประดับดินและบุญข้าวสาก

คลองสิบสี่

คลองสิบสี่ หมายถึง แนวทางปฏิบัติวิถีทางที่ดีที่นักปราชญ์บรรพบุรุษชาวอีสานวางไว้ เพื่อให้ผู้ปกครองนำไปเป็น แนวทางในการปกครอง พ่อแม่นำไปสอนลูกปู่ย่าตายายนำไปสอนหลาน พระนำไปสอนพุทธศาสนิกชนและประชาชน เพื่อนำไปปฏิบัติ และเป็นแนวทางปฏิบัติที่มีทั้งหมด ๑๔ ข้อซึ่งเป็นแนวปฏิบัติระดับบุคคลครอบครัวและส่งผลต่อ ส่วนรวม ซึ่งยกได้ ๒แนวคือบุคคลทั่วไปและสำหรับท้าวพระยาข้าราชการผู้ปกครองบ้านเมือง ซึ่งความเป็นจริงคลอง สิบสี่มีความเป็นมาจากประเทศลาวเพราะกฎหมายมีคลองสิบปรากฏชัดเจนและชาวอีสานก็ใช้ภาษาอักษรลาวและคบ ประชนแก่อ่านออกได้มากทำให้คลองสิบสี่ถูกนำเข้าสู่อีสานได้ง่ายเป็นแบบอย่าง ฮัตคลองจนถึงปัจจุบัน คลองสิบสี่มีหลายประเภทต่างกันแต่สามารถแบ่งได้มี ๓ประเภท ได้แก่ สำหรับประชาชนทั่วไป พระสงฆ์ และ ผู้ปกครองตั้งผู้ใหญ่นบ้านจนถึงมหากษัตริย์

คลองสิบสี่ประเภสอนประชาชนทั่วไป

โดยสรุปได้เป็นแนวปฏิบัติ คือ เมื่อฤดูข้าวออกรวงเก็บผลผลิตอย่าเพิ่งนำมารับประทานให้นำไปทำบุญก่อน อย่าเป็นคนโลภมาก เห็นแก่ตัว ให้สร้างหอบูชาสัมมาสัมพุทธเจ้า รักษากฎศีล ๕ ก่อนขึ้นบนบ้านให้ล้างเท้า เมื่อถึงวันพระให้คารวะก่อนเส้า บันไดบ้านประตูบ้าน และนำดอกไม้อุปเทียนคารวะสามี และวันอุโบสถให้ถวายพระสงฆ์ ก่อนนอนให้ล้างเท้าให้สะอาด และพอถึงวันขึ้นหรือแรม๑๕ค่ำให้นิมนต์พระมาเจริญพุทธมนต์และดับบาตรบ้าน เมื่อพระมาใส่บาตรอย่าให้ท่านได้รอ และเมื่อพระเข้าปฐมาภิเษกเสร็จให้ถวายดอกไม้ธูปเทียน ถวายเงินผ่านให้นั่งลงยกมือไหว้ก่อนพูดด้วยอย่าเยียบเงาพระสงฆ์ อย่าเอาอาหารเหลือกินไปถวายและอย่าให้สามีกินเพราะจะบาปตลอดชาตินี้และหน้าและสำคัญเมื่อถึงวันพระ เข้าพรรษา ออกพรรษา วันมหาสงกรานต์ ห้ามเสพเมถุน(ร่วมเพศ)เพราะลูกหลานจะสอนยาก จากคลองคำสอนที่กล่าวมาถ้าปฏิบัติได้จะนำมาซึ่งความสุข

คลองสิบสี่ประเภสอนทุกเพศทุกวัยทุกฐานะ

ยึดเจ้าคลองขุนคือแบบแผน คำสอน ที่ผู้ปกครองระดับสูงพึงนำไปปฏิบัติ เพื่อให้ไพร่ฟ้าประชาชนมีความสุข ปกครองด้วยความเท่าเทียมกันทุกคนมีความสุขเสมอภาค

ยึดห้าคลองเพี้ย คือเหตุร้ายทั้งหลายที่เกิดขึ้นเป็นเพราะผู้ปกครองปล่อยปะละเลยห่างจากศรัทธาทำให้ประชาชนละเลยศีลธรรมปัญหาจึงเกิด

ยึดโพว์คลองนาย คือผู้ปกครองอย่าอวดอ้าง อย่าลืมหัก เจ้านายจะตีคนเดียวไม่ได้ ได้ตีแล้วอย่าลืมหัก เป็นใหญ่แล้วให้รักผู้น้อยและใครทำดี ได้ดีก็ให้เคารพ

ยึดบ้านคลองเมือง คือ มุ่งให้ทุกคนรู้จักยึดสิบสองคลองสิบสี่เพื่อทุกคนได้ปฏิบัติต่อกันอย่างมีความสุขและผู้ปกครองต้องมีใจเป็นธรรมและกล้าหาญ

ยึดหัวคลองเมี่ยงมุ่งให้สามัคคีปรองดองปฏิบัติต่อกัน

ยึดพ่อคลองเมี่ยงมุ่งสอนพ่อแม่ให้อบรมเลี้ยงดูลูกให้ถูกต้อง

ยึดลูกคลองหลานสอนลูกหลานให้ปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมประเพณีมีความยำเกรงต่อผู้ใหญ่

ยึดไก่คลองเขมมุ่งสอนลูกสะใภ้และลูกเขยให้ปฏิบัติต่อพ่อตาแม่ยายปู่ย่าตายายให้ถูกต้องตามคลองธรรม

ยึดปากคลองลุงสอนให้ปากปฏิบัติต่อกันญาติพี่น้องให้ดี

ยึดปู่คลองย่ายึดตาคลองยายสอนให้ปู่ย่าตายายปฏิบัติเป็นปูชนียบุคคลที่ดี

ยึดเฒ่าคลองแกมมุ่งสอนคนแก่ทั่วไป

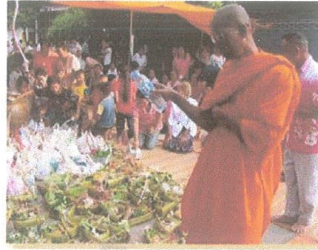
ยึดปีคลองเดือนสอนชาวอีสานรักษายึดสิบสองคลองสิบสี่

ยึดไฮ้คลองนามุ่งสอนให้ชาวนารู้จักรักษาดูแลไร่นา

ยึดวัดคลองสงฆ์ มุ่งสอนให้ปฏิบัติ วัตรธำมตุ แล้วควาอาราม บำรุงสงฆ์

คลองสิบสี่เป็นแนวแบบแผนประเพณีปฏิบัติของบุคคลกลุ่มต่างๆที่ให้ผู้คนต้องปฏิบัติตามจึงทำให้สังคมอีสานมีความสุขสงบ ร่มเย็นตลอดมา

ยึดสิบสอง คลองสิบสี่ ถือว่าเป็นสิ่งที่มีค่าที่ชาวอีสาน และคนภาคอื่นควรเรียนรู้ แล้วนำไปประยุกต์ให้เกิดประโยชน์แก่การปกครอง การอยู่ร่วมกันของคนในสังคมได้

ฮัต บัญชาชะ(บุญเดือนเจ็ด) เป็นบุญที่จัดขึ้นเพื่อทำพิธีปิดรังควาน ขับไล่ความเสนียดจัญไรภูตผีปิศาจออกจากหมู่บ้าน บางแห่งเรียกว่า บุญเบิกบ้าน หรือ บุญบ้านเป็นบุญที่แต่ละหมู่บ้านจะทำไม่ขาด เป็นบุญเกี่ยวกับภูตผีปิศาจ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำหมู่บ้าน ผีปู่ตา ผีตาแยก มเหศักดิ์หลักเมือง ที่คอยคุ้มครองหมู่บ้านชาวบ้านเชื่อว่าจระเข้บรรพบุรุษอยู่ด้วยที่ช่วยลบล้างบาปให้ชาวบ้านเมืองมีความสุข มีเรื่องเล่าไว้ในคัมภีร์ธรรมบทว่า ครั้งหนึ่งเมืองไพสาลี เกิดภาวะข้าวยากหมากแพง ประชาชนขาดแคลนอาหาร(ทุพภิกขภัย)เพราะฝนแล้ง สัตว์เลี้ยงตาย มีโรคทำให้ผู้คนล้มตายจึงพากันไปนิมนต์พระพุทธเจ้ามาปิดเป่าภัยพิบัติ โดยมีพระ ๕๐๐ รูป เดินทางเร่ สวันจากรุงราชคฤห์ เมื่อมาถึงเมืองไพสาลี ฝนก็ตกหนักพัดพาซากศพออกจากหมู่บ้านไปจนหมดสิ้น พระพุทธเจ้าได้ทำน้ำมนต์ ใส่บาตรและมอบให้พระอรหันต์ไปพรหมทั่วเมือง โรคภัยไข้เจ็บก็หาย ดังนั้นคนโบราณและคนในอีสานจึงทำบุญชาชะมาจนถึงปัจจุบัน ในเดือน ๗ ของทุกปี ซึ่งบุญนี้จะเป็นการทำบุญตักบาตรในหมู่บ้านและมีการชิงช้าไปทั่วทุกหลังคาเรือน โดยนิมนต์ ๔-๙ รูปมาเจริญพุทธมนต์ แล้วมีพิธีผูกข้อต่อแขนซึ่งกันและกันของคนในหมู่บ้านที่ได้ฝ้ายจากการทำพิธีและมีการนำกรวดทรายหรือหินไปหว่านรอบหมู่บ้านหรือหลังคาบ้าน เพราะเชื่อว่าเป็นการกันผีหรือสิ่งจัญไรเข้าหมู่บ้าน นอกจากพิธีเหล่านี้แล้วชาวบ้านก็จะเก็บสิ่งที่ไม่ดีออกจากบ้านตน เช่นของเก่า เสื้อผ้าขาด ก่องข้าว เพื่อให้บ้านเรือนตนสะอาดบริสุทธิ์และเชื่อว่าเมื่อเอาของเก่าออกจากบ้านเมื่อผีเห็นของเหล่านี้อยู่นอกบ้านแล้วจะไม่เข้าบ้านจึงมีการเสี่ยงผีให้ถูกต้องตามประเพณี

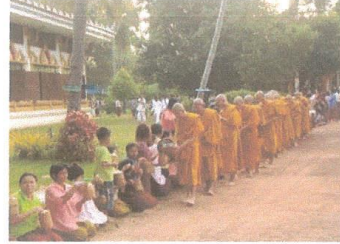
ฮีด บุญข้าวประดับดิน เป็นบุญสิ้นเดือนเก้า ที่เรียกอีกอย่างว่า บุญข้าวสาก นำอาหารคาวหวาน หมากพลูบุหรี่จัดใส่ กระหวางไวนั้น ใต้ต้นไม้เพื่อเป็นการเซ่นดวงวิญญาณของบรรพบุรุษ ที่มีความสำคัญต่อชาวอีสานเพราะเชื่อว่าเป็นบุญที่ต้องส่งส่วยให้กับผีฮักและผีบรรพบุรุษ เพื่อให้เกิดความเป็นอยู่ ทรัพย์สิน ข้าวปลาอาหารอุดมสมบูรณ์ไม่มีภัยร้ายใดๆมาเยือน

บุญข้าวประดับดิน (เดือนเก้า)

เนื่องจากคนลาวไทยอีสานมีความเชื่อสืบต่อกันมานาน ว่ากลางคืนเดือนเก้าดับ (แรมสิบค่ำเดือนเก้า)เป็นวันที่ประตูนรกเปิด ยมบาลปล่อยผีนรกออกมาเยี่ยมญาติในโลกมนุษย์คืนเดียวในรอบปี จึงพากันจัดห่อข้าวไว้ให้แก่ญาติพี่น้องที่ตายไปแล้ว และมีการอ้างเรื่องเปรตของพระเจ้าพิมพิสารด้วยว่า ครั้งพุทธกาลญาติของท่านกินของสงฆ์ ตายไปแล้วเกิดเป็นเปรตเมื่อท่านถวายอาหารแด่พระเจ้าและภิกษุเปรตไม่ได้รับผลบุญจึงส่งเสียงดังเพื่อขอส่วนบุญ เมื่อท่านได้ยินรุ่งเช้าจึงได้หาสาเหตุจากพระพุทธเจ้าและทรงทราบจึงได้อุทิศบุญไปให้เปรต ต่อจากนั้นมาเปรตเหล่านี้ก็ไม่มารบกวนอีก เพราะ ได้รับ ผล บุญ ข้าว อี สาน จึง ถู อเ า เหตุ การ นี้ ที่ ำ บุญ ข้าว ะ ะ ดับ ดิน โดยเตรียมอาหารถวายสงฆ์และการห่อข้าวประดับดินโดยใช้ใบตองห่อข้างเหนียว กับเนื้อปลา ไข่ หมูใส่เล็กน้อยพร้อมของหวานเช่นน้ำอ้อย กล้วยสุก มะละกอสุก พร้อมกับหมากคำ พลูคำ บุหรี่ เมื่องห่อใบตองโดยเมื่อถึง๑๔ค่ำเข้ามีดชาวบ้านจะนำสิ่งทีเตรียมไปวางตามที่ต่างๆพร้อมจุดธูปเทียนหรือบอกกล่าวก็ได้

ฮีด บุญออกพรรษา

วันออกพรรษาหรือวันปาวนา

เป็นวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๑ เป็นวันออกพรรษา วันปาวนา เป็นบุญที่มีความสำคัญเพราะเชื่อว่าพระสงฆ์ได้อยู่จำพรรษาเป็นเวลาไตรมาส (๓ เดือน) ย่อมมีความบริสุทธิ์ จริยธรรมงดงามมาซึ่งบุญและได้บุญมาก ชาวอีสานเชื่อว่าเหมือนได้บุญจาก นิโรธสมาบัติ (การออกจากการพักผ่อนของพระอรหันต์) ดังนั้นลูกหลานที่ไปทำงานต่างถิ่นจึงนิยมกลับบ้านเพื่อมาทำบุญนี้และออกพรรษากับ พ่อธรรม หรือ ของฮักษา ที่ได้เข้าไปในช่วงบุญเข้าพรรษา

บุญนี้มีความเป็นมาแยก ๒ ส่วน คือ พิธีสงฆ์ และพิธีฆราวาส ซึ่งพิธีสงฆ์โดยพระพุทธรเจ้าอนุญาตให้พระที่จำพรรษาครบไตรมาสสามารถสรจออกไปต่างๆได้ตามความต้องการ แต่ที่สำคัญสุด คือพระภิกษุเมื่ออยู่ด้วยกันในที่แห่งเดียวเป็นเวลานาน โอกาสกระทบกระทั่งกันไม่พองักกัน เกิดความขุ่นเคืองแค้นกันย่อมมีเป็นธรรมดา พระองค์จึงให้ถือวันออกพรรษาเป็น วันมหาปาวนาเพื่อให้สงฆ์ได้ปาวนาตนกับเพื่อนพระด้วยกันว่าแต่ต่อไปนี้หากทำผิดพลาดประการใดขอให้แนะนำจะได้ปรับปรุง ซึ่งสามารถกล่าวตักเตือนกันได้ ส่วนของฆราวาสญาติโยมที่ให้ความสำคัญนั้น เพราะเชื่อกันว่าการทำบุญกับพระที่ออกพรรษาแล้วจะได้บุญกุศลมากเนื่องจากพระที่อยู่ครบไตรมาสไม่ใช้พระธรรมดามีความมั่นคงในธรรมปฏิบัติ จึงมีการทำบุญตักบาตรเทโวขึ้นในวันออกพรรษาและบางแห่งอาจมีการไหลเรือไฟ จัดงานลอยกระทงหรือแห่ปราสาทผึ้งด้วย และเหตุที่ต้องทำบุญตักบาตรเทโวในวันออกพรรษา ถือเอาเหตุการณ์เสด็จลงจากสวรรค์ของพระพุทธเจ้า ที่เล่าว่าพระพุทธเจ้าทรงมีความต้องการโปรดพระมารดาที่สวรรคตไปอยู่สวรรค์แล้วทรงไปจำพรรษาอยู่ที่นั่นจนครบไตรมาสออกพรรษาจึงกลับเมืองมนุษย์และมีพุทธศาสนิกชนไปรอรับและรอใส่บาตรมากมาย จึงทำให้ผู้ที่ไม่สามารถเข้าใกล้ใส่บาตรได้จึงมีการโยนข้าวใส่บาตรจึงทำให้เกิดประเพณีการตักบาตรและโยนเครื่องไทยทานขึ้น พอถึง ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๑ชาวบ้านจะร่วมกันทำบุญตักบาตรเทโวที่วัด และฟังธรรมเทศนาและกลองคั้นจะจุดประทัดเพื่อความสว่างไสวพร้อมมีการจุดปะทัดเสียงดังสนุกสนานหน้าหัวด้วย

คลองสิบสี่ประเภทสอนผู้ปกครองเจ้าฟ้ามหакษัตริย์ เป็นสิ่งที่ชาวลาวยุคโบราณนับถือเคารพเหมือนกันเป็นศูนย์รวมจิตใจ คือพระมหากษัตริย์ และชาวอีสานจะให้ความเคารพเชื่อกันมาก หากผู้นำมีคุณธรรมยิ่งเคารพและนับถือมาก ดังนั้นจึงบัญญัติคลองสิบสี่ขึ้น เพื่อผู้ปกครองจะได้ปกครองจะได้ปกครองให้ประชาชนอยู่ดีมีสุข

คลอง ๑ ผู้ปกครองต้องรู้จักแต่งตั้งอำมาตย์ราชมนตรีผู้มีความรู้ฉลาดและตั้งมั่นในพรหมวิหารธรรมคือ มีความซื่อสัตย์ สุจริตไม่คดโกงเป็นผู้ปกครองที่จะทำให้บ้านเมืองอยู่เย็นเป็นสุข

คลอง ๒ ผู้ที่เป็นเจ้าฟ้ามหакษัตริย์ต้องตั้งมั่นในคุณธรรม ๑๐ ประการ คือ ให้ทาน รักษาศีล บริจาค ซื่อตรง อ่อนโยน ความเพียร ไม่โกรธ ไม่เบียดเบียน อดทน ไม่ประพฤติดิฉิน

คลอง ๓ ให้ผู้นำต้องนำน้ำอบน้ำหอมไปส่งพระตามประเพณี

คลอง ๔ เมื่อถึงสงกรานต์ต้องมีพิธี แห่พระสงฆ์ สรงน้ำพระและพิธีเลื่อนตำแหน่งพระ

คลอง ๕ ต้องทำพิธีสวดวิญญูเพื่อถวายพระพรแด่พระราชและสงฆ์พระราชา

คลอง ๖ พอรันไปใหม่ประชาชนทำพิธีตักน้ำสาบานเพื่อแสดงความจงรักภักดีต่อพระราช

คลอง ๗ ถึงเดือนเจ็ดทำพิธีบูชาถวายเครื่องสังเวยแด่เทพารักษ์หลักเมือง เป็นการแก้บน

คลอง ๘ จัดให้มีพิธีทำบุญเมืองสะเดาะเคราะห์เมืองยังป็นพว่นกววดทรายไล่ภูตผี

คลอง ๙ ให้ทำบุญข้าวประดับดินเพื่ออุทิศส่วนกุศลให้ญาติเปรตผู้ล่วงลับไปแล้ว

คลอง ๑๐ ให้ทำบุญข้าวสากเพื่ออุทิศส่วนกุศลแก่ผู้ตายและญาติพี่น้องผู้ล่วงลับไปแล้ว

คลอง ๑๑ ให้ทำบุญออกพรรษามีพิธีปวารณาประทับโคนโพตามสถานที่ต่างๆ ล่องเรือไฟ

คลอง ๑๒ ให้แข่งเรือเพื่อบูชาพญานาคสิ่งสถิตใต้บาดาล

คลอง ๑๓ ให้มีพิธีสมโภชแห่แหนพระราชทำบุญให้ทานฉลองแสดงความจงรักภักดี

คลอง ๑๔ ให้พระราชเจ้าจัดหาสิ่งทำให้บ้านเมืองอยู่ดีมีสุขเป็นปึกแผ่นและเจริญก้าวหน้า

คลองสิบสี่ ประเภทสอนพระสงฆ์ เพื่อเตือนพระสงฆ์ให้ปฏิบัติถูกต้องตามทำนองธรรม

คลอง ๑ ให้พระศึกษาพระธรรม๒๒๗ข้ออย่าให้ขาด

คลอง ๒ ให้ดูแลกฎวิริหารปกครองเขตต์อย่าให้เสรีหมอง

คลอง ๓ ให้กระทำปฏิบัติและสนองศรัทธาประชาชน

คลอง ๔ ถึงเดือนแปดให้เข้าพรรษา๓เดือนและเดือน๑๒รับผ้ากฐินครบสี่เดือน

คลอง ๕ ออกพรรษาแล้วภิกษุต้องเข้าอยู่ปริวาสกรรม

คลอง ๖ ให้ถือบั้นขาดเป็นวัตร

คลอง ๗ ให้สวดมน ทำวัตรเจริญสมาธิทุกคืนอย่าขาด

คลอง ๘ วันพระประชุมสงฆ์โบสถ์ทำสังฆกรรมไม่ขาด

คลอง ๙ ปีใหม่ให้น้ำสรงพระพุทธรูปพระเจดีย์

คลอง ๑๐ ถึงศักราชปีใหม่พระเจ้าแผ่นดินให้ให้พระสงฆ์ในพระราชวังและทำบายศรี

คลอง ๑๑ ให้ทำตามกิงนิมนต์ชาวบ้าน

คลอง ๑๒ ให้สร้างวัดวาอารามพระธาตุเจดีย์

คลอง ๑๓ ให้รับสิ่งของหายากให้ทาน

คลอง ๑๔ พระมหากษัตริย์ ข้าราชการชั้นผู้ใหญ่มีศรัทธาณมตให้มาประชุมกันในวันเพ็ญเดือนสิบเอ็ด

เป็นงานใหญ่อย่าขาด ชาวอีสานและลาวได้ถือคลองร่วมกันเป็นขนบธรรมเนียมประเพณีของสงฆ์ที่ต้องปฏิบัติทำให้

พระสงฆ์ของอีสานในอดีตไม่มีปัญหาและมีพระจริยสงฆ์เกิดขึ้นมากมายเพราะท่านเคร่งครัดทำให้วัตรปฏิบัติท่านดีงาม

นำมาซึ่งความสุขคุณธรรมคำสอนที่ดี

